

Opravné řízení

Marek Fryšták

katedra trestního práva

Řízení o opravných prostředcích

- jedná se o fakultativní stádium trestního řízení, které je výjimkou ze zásady oficiality
- jeho bezprostředním účelem je náprava konkrétního nepravomocného/pravomocného rozhodnutí v zájmu procesních stran
  - jakékoliv rozhodnutí OČTŘ v trestním řízení může být nesprávné
  - zákonodárce nechce, aby rozhodnutí byla nesprávná, nezákonná nebo nespravedlivá, proto konstituuje v TrŘ opravné prostředky
- smyslem opravného řízení je zvýšit záruky v tom směru, aby každé rozhodnutí bylo v souladu s požadavky zákonnosti a spravedlnosti

- podstatou opravného řízení je činnost přezkumného orgánu směřující k ověření toho, zda zjištěný skutkový stav a jeho právní posouzení bylo učiněno odpovídajícím procesním postupem a zda o správnosti, zákonnosti a spravedlnosti nevznikají důvodné pochybnosti

- vady skutkové (error in facto) - skutková zjištění
  - jestliže soud nebo jiný OČTŘ nesprávně nebo nedostatečně zjistil skutkový stav

- vady právní (error in iure) – právní kvalifikace
  - výše uvedený orgán sice správně zjistil skutkový stav, ale použil nesprávnou právní kvalifikaci

- vady procesního postupu (error in procedendo) – „nezákonný“ průběh trestního řízení
  - výše uvedený orgán porušil procesní předpisy obsažené v trestním řádu, podle kterých měl postupovat

- opravným prostředkem je procesní úkon strany trestního řízení (§ 12/6 TrŘ), popřípadě jiné oprávněné osoby, jehož podáním takové osoby mohou dosáhnout přezkoumání vadného rozhodnutí, resp. mohou dosáhnout vydání jiného rozhodnutí

Řádné opravné prostředky

□ směřují proti rozhodnutí, které doposud nenabýly právní moci

□ stížnost (§ 141 a násl. TrŘ)

- lze jí napadnout každé usnesení policejního orgánu
- usnesení státního zástupce nebo soudu jí lze napadnout pouze v případě, že to zákon výslovně připouští a tyto orgány rozhodují v prvním stupni

□ odvolání (§ 245 a násl. TrŘ)

- lze jím napadnout každý rozsudek soudu prvního stupně
- proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu lze podat odvolání jen tehdy, není-li v souladu s takovou dohodou, kterou státní zástupce navrhl

□ odpor do trestního příkazu (§ 314g TrŘ) – specifický opravný prostředek

- jeho včasným podáním se ruší trestní příkaz, a proto neproběhne žádné přezkumné řízení, ale samosoudce musí ve věci nařídit hlavní líčení (§ 314g/2 TrŘ)

Mimořádné opravné prostředky

- směřují proti rozhodnutí, které je v době jejich podání již pravomocné bez ohledu na to, zda bylo vykonáno či nikoliv
  - rozhodnutí o tomto opravném prostředku lze dosáhnout v trestním řízení zrušením pravomocného a vykonatelného soudního rozhodnutí a jeho případné následné změny
  - z uvedeného důvodu jde tedy o výjimečný postup, protože změna pravomocného rozhodnutí je v rozporu se zásadami závaznosti, nezměnitelnosti a bezpodmínečné vykonatelnosti pravomocného rozhodnutí
  - jde o zásah do právní jistoty, stability a nezměnitelnosti rozhodnutí OČTŘ

□ dovolání (§ 265a a násl. TrŘ)

- náprava právních vad a v zákoně vymezených procesních vad postupu řízení (§ 265b TrŘ)
- lze jím napadnout jen taxativně vymezená pravomocná rozhodnutí soudu (§ 265a TrŘ)

□ obnova řízení (§ 277 a násl. TrŘ)

- odstranění nedostatků ve skutkovém zjištění na němž je rozhodnutí založeno
- přípustná jen proti taxativně stanoveným rozhodnutím (§ 277 a § 278 TrŘ)

□ stížnost pro porušení zákona (§ 266 a násl. TrŘ)

- náprava primárně právních vad, ale i vad skutkových a vad procesního charakteru

Osoby oprávněné k podání opravného prostředku

□ stížnost (§ 142 TrŘ)

- nestanoví-li zákon něco jiného, může stížnost podat osoba, které se usnesení přímo dotýká nebo která k usnesení dala podnět svým návrhem, k němuž ji zákon opravňuje
- proti usnesení soudu může podat stížnost též státní zástupce, a to i ve prospěch obviněného
- proti usnesení o vazbě, o ochranném léčení a o zabezpečovací detenci mohou podat stížnost ve prospěch obviněného též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání
- zpětvzetí stížnosti, resp. zpětvzetí stížnosti se souhlasem obviněného

odvolání (§ 246 TrŘ)

- státní zástupce pro nesprávnost kteréhokoli výroku
- obžalovaný pro nesprávnost výroku, který se ho přímo dotýká
- zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku o zabrání věci
- poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení
- zpětvzetí odvolání, resp. zpětvzetí odvolání se souhlasem obviněného

□ v neprospěch obžalovaného jen státní zástupce

- poškozený jen tehdy, pokud jde o povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení a jestliže řádně a včas uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení

□ ve prospěch obžalovaného sám obžalovaný, státní zástupce a příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh; státní zástupce může tak učinit i proti vůli obžalovaného

- je-li obžalovaný omezen na svéprávnosti, může jej i proti vůli obžalovaného za něho v jeho prospěch odvolání podat též jeho zákonný zástupce a jeho obhájce

odpor (§ 314g TrŘ)

obviněný

osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání

státní zástupce

dovolání (§ 265d TrŘ)

nejvyšší státní zástupce na návrh krajského nebo vrchního státního zástupce anebo i bez takového návrhu pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu

- ve prospěch i v neprospěch obviněného

obviněný pro nesprávnost výroku rozhodnutí soudu, který se ho bezprostředně dotýká

- obviněný jen prostřednictvím obhájce

je-li obviněný omezen na svéprávnosti, může jej i proti vůli obviněného za něho dovolání podat jeho zákonný zástupce a jeho obhájce

zpětvzetí dovolání

návrh na povolení obnovy řízení (§ 280 TrŘ)

v neprospěch obviněného jen státní zástupce

ve prospěch obviněného obviněný a též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání

- jestliže by odvolání mohli podat i proti vůli obviněného, mohou proti jeho vůli podat i návrh na povolení obnovy
- takový návrh mohou učinit i po smrti obviněného

návrh na povolení obnovy nemohou podat poškozený a zúčastněná osoba

zpětvzetí návrhu na povolení obnovy, resp. zpětvzetí odvolání se souhlasem obviněného

□ stížnost pro porušení zákona (§ 266 TrŘ)

□ ministr spravedlnosti

- může ji podat v prospěch i v neprospěch
- zpětvzetí stížnosti pro porušení zákona

Lhůta k podání opravného prostředku

□ stížnost (§ 143 TrŘ)

- stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení
- jestliže se usnesení oznamuje jak obviněnému, tak i jeho zákonnému zástupci nebo obhájci, běží lhůta od toho oznámení, které bylo provedeno nejpozději
- osobám, které mohou podat stížnost ve prospěch obviněného (§ 142/2 TrŘ), končí lhůta k podání stížnosti tímž dnem jako obviněnému
  - státnímu zástupci však běží lhůta vždy samostatně

□ odvolání (§ 248 TrŘ)

- odvolání se podává u soudu, proti jehož rozsudku směřuje, a to do osmi dnů od doručení opisu rozsudku
- jestliže se rozsudek doručuje jak obžalovanému, tak i jeho obhájci a zákonnému zástupci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno nejpozději
- jiným osobám (§ 247/2 TrŘ), s výjimkou státního zástupce, končí lhůta tímž dnem jako obžalovanému

□ odpor (§ 314g TrŘ)

- odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení
- osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta tímž dnem jako obviněnému
- jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později

dovolání (§ 265e TrŘ)

- dovolání se podává u soudu, který rozhodl ve věci v prvním stupni, do dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje
- jestliže se rozhodnutí doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci a zákonnému zástupci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno nejpozději

obnova řízení

- oprávněné osoby nejsou vázány žádnou lhůtou, tj. mohou ji podat kdykoliv, kdy se objeví zákonem požadované skutečnosti

stížnost pro porušení zákona

ministr spravedlnosti není pro podání stížnosti pro porušení zákona vázán žádnou lhůtou, tj. může ji podat kdykoliv

Princip revizní

- jsou přezkoumávány všechny výroky napadeného rozhodnutí
  - je přezkoumávána správnost každého výroku z hlediska všech v úvahu přicházejících skutkových či právních vad
  - je přezkoumáváno řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo

- revizní princip existuje jako
  - úplný - rozhodnutí je shora uvedeným způsobem přezkoumáváno ve vztahu ke všem dotčeným osobám, i když opravný prostředek byl podán je jednou z nich
  - omezený - rozhodnutí je shora uvedeným způsobem přezkoumáváno pouze ve vztahu k osobě, která si podala opravný prostředek

- omezený revizní princip se realizuje ve vztahu ke stížnosti (§ 147 TrŘ)
- je to odůvodněno velmi krátkou lhůtou pro její podání (tři dny dle § 143 TrŘ) a
- rozmanitostí a charakterem záležitostí, o nichž se usnesením rozhoduje

Princip vymezeného přezkoumání

- orgán rozhodující o opravném prostředku je vázán vymezením rozsahu napadených výroků a vytýkanými vadami
- realizuje se u
  - odvolání (§ 254 TrŘ)
  - dovolání (§ 265i TrŘ)
  - stížnosti pro porušení zákona (§ 267 TrŘ)

- podáním odporu (§ 314g/2 TrŘ) se trestní příkaz ruší, aniž by byl přezkoumáván, proto stanovení rozsahu přezkumné povinnosti nepřichází v úvahu
  - odpor tedy nemusí být odůvodněn
- při podání návrhu na povolení obnovy řízení se nepřezkoumává správnost rozhodnutí ve věci samé, ale pouze, zda jsou tu předpoklady pro nové řízení ve věci (§ 278 TrŘ)
  - vyjdou-li najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině nebo o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody

- soud přezkoumá zákonnost a odůvodněnost těch výroků, proti kterým je podáno odvolání a řízení, které jim předcházelo
- k vadám, které jsou odvoláním vytýkány, soud přihlíží jen tehdy, mají-li původ v napadaném výroku
- mají-li vytýkané vady původ v jiném výroku, než v tom, který je napaden odvoláním, soud jej taktéž přezkoumá, pokud oprávněná osoba proti němu mohla podat odvolání
- je-li napadán výrok o vině, vždy se přezkoumá výrok o trestu a další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad

Princip apelace

- pokud orgán konající přezkumné řízení o opravném prostředku zjistí nesprávnost napadeného rozhodnutí, uvedené rozhodnutí zruší, sám jeho vady napraví a znovu bezvadně rozhodne
- je typický pro řízení o řádných opravných prostředcích, resp. dle stávající právní úpravy u nich existuje kombinace principu apelačního a kasačního
  - u stížnosti je umožněno orgánu vyššího stupně rozhodnout věci při zjištění méně závažných vad rozhodnutí či řízení, které mu předcházelo, aniž by bylo nutno věc vracet prvostupňovému orgánu
  - odvolací soud je oprávněn po zrušení napadeného rozsudku sám rozhodnout, přičemž se může odchýlit od zjištěného skutkového stavu

Princip kasace

- pokud orgán konající přezkumné řízení o opravném prostředku zjistí nesprávnost napadeného rozhodnutí,, uvedené rozhodnutí zruší a věc vrátí k novému projednání do první instance
- je typický pro řízení o mimořádných opravných prostředcích (§ 265I/1, § 270/1 TrŘ)
  - i v jejich rámci sice existuje apelační princip, ale Nejvyšší soud může rozhodnout vždy jen na základě skutkového stavu, který byl v napadeném rozhodnutí správně zjištěn, protože změna skutkového stavu nepřichází v úvahu
  - je to mimo jiné i vyjádřením toho, že těžiště dokazování by měl být v řízení před soudem, resp. soudem nalézacím (prvoinstančním)

Účinek devolutivní

- rozhodnutí o opravném prostředku se přenáší na jiný orgán než ten, který rozhodoval v původním řízení
  - zpravidla se jedná o orgán nadřízený

- výjimkou je
  - stížnost proti rozhodnutí policejního orgánu - tam rozhoduje dozorový státní zástupce (státní zástupce jako „pán přípravného řízení“)
  - stížnost proti rozhodnutí o zajištění majetku a o uložení pořádkové pokuty - zde rozhoduje soud (§ 146a TrŘ)

- řízení o odvolání a stížnosti má zásadně devolutivní účinek
  - výjimkou je autoremedura ve vztahu ke stížnosti (§ 146/1 TrŘ)
  - autoremedura - orgán, který rozhodnutí vydal, sám plně vyhoví opravnému prostředku a původní rozhodnutí změní

- v řízení o dovolání a stížnosti pro porušení zákona rozhoduje zásadně Nejvyšší soud (§ 265c a § 266/1 TrŘ)
  - jedná se o tzv. centralizované opravné prostředky

- návrh na povolení obnovy řízení nemá zpravidla devolutivní účinek (§ 281 TrŘ)
- v jejím rámci se řeší především skutkové otázky, ke kterým má blíže soud prvního stupně
- o povolení obnovy rozhoduje ten soud, který je oprávněn rozhodovat o obžalobě

Účinek suspenzivní

- podaný opravný prostředek má za následek odklad výkonu rozhodnutí
  - výkonem rozhodnutí by byl účel opravného prostředku zmařen nebo by nepřiznání tohoto účinku znamenalo neodčinitelnou újmu

- suspenzivní účinek je přiznán
  - vždy odvolání (§ 245/2 TrŘ)
    - odvolání podané jen poškozeným nebo jen zúčastněnou osobou nebrání tomu, aby ostatní části rozsudku nabyly právní moci a byly vykonány; stejně tak odvolání týkající se jen některého z více obžalovaných nebrání tomu, aby rozsudek u ostatních obžalovaných nabyl právní moci a byl vykonán (§ 139/2 TrŘ)

- u stížnosti, jen pokud tak stanoví zákon (§ 141/4 TrŘ)
- u obnovy řízení, jestliže tak rozhodne soud (§ 282/3 TrŘ)
- u dovolání může na návrh předsedy senátu soud prvního stupně rozhodnout Nejvyšší soud o odkladu nebo přerušení výkonu napadeného rozhodnutí (§ 265h/3 TrŘ)
- u stížnosti pro porušení zákona může obdobně postupovat ministr spravedlnosti a po jejím podání Nejvyšší soud na návrh ministra spravedlnosti nebo i bez takového návrhu (§ 275/4 TrŘ)

Beneficium cohesionis – dobrodiní záležející v souvislostech

- podstatou je změna rozhodnutí i ve prospěch té osoby, která opravný prostředek nepodala, jestliže jí prospívá důvod, pro které bylo změněno rozhodnutí ve prospěch osoby, která jej podala
- jde o faktický průlom do neměnitelnosti rozhodnutí vyplývajícího z jeho právní moci
- projevuje se jak u řádných (odvolání - § 261 TrŘ a stížnost - § 150/2 TrŘ), tak i mimořádných opravných prostředků (dovolání - § 265k/2 TrŘ, stížnost pro porušení zákona - § 269/2 TrŘ a obnova řízení - § 285 TrŘ)

□ pro jeho uplatnění jsou stanoveny zpravidla tyto podmínky:

- proti rozhodnutí byl podán opravný prostředek a tomu bylo vyhověno alespoň ohledně jedné z osob, kterou nebo v jejíž prospěch byl tento podán
- důvod, pro který rozhodující orgán rozhodl ve prospěch takové osoby prospívá též další osobě, ohledně níž opravný prostředek podán nebyl
  - jde o tzv. společný důvod
- jde o rozhodnutí orgánu vyššího stupně, který se rozhoduje zároveň o všech osobách, kterých se týká tzv. společný důvod, a proto nesmí jít o případ, že by např. jedna věc byla vyloučena k samotnému projednání

Zákaz reformace in peius – zákaz změny k horšímu

- požadavek zákazu zhoršení postavení osoby, která podala opravný prostředek nebo v jejíž prospěch byl podán jinou oprávněnou osobou
  - opravné řízení se tak vede výhradně v její prospěch
- výjimkou je situace, kdy opravný prostředek je podán v neprospěch této osoby
  - může jej podat např. státní zástupce nebo poškozený do výroku o výši škody

zákaz změny k horšímu se uplatní u:

stížnosti (§ 150/1,3 TrŘ)

odvolání (§ 259/3, § 264/2)

dovolání (§ 265s/2)

stížnosti pro porušení zákona (§ 273)

u obnovy řízení se týká jen výroku o trestu

v obnoveném řízení lze uznat pachatele vinným i těžším trestným činem, nelze mu však uložit přísnější trest (§ 289b TrŘ)

□ neuplatní se u odporu

- při podání odporu se ruší trestní příkaz je nezbytné nařídít hlavní líčení – předchozí právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu není soud vázán

□ zákaz reformace in peius se uplatňuje proto, aby nesprávná rozhodnutí byla obviněným a v jeho prospěch dalšími oprávněnými osobami napadána a přezkoumávána příslušným orgánem vyššího stupně, aniž by tyto osoby měly obavu z rizika zhoršení své situace nebo situace osoby, v jejíž prospěch byl opravný prostředek podán

Poučení o podání opravného prostředku

□ rozsudek - § 120 a násl. TrŘ

- obligatorní náležitostí je poučení o opravném prostředku (tj. odvolání)
- pokud oprávněná osoba podala opravný prostředek v důsledku nesprávného poučení opožděně, ale stále ve lhůtě, která jí nesprávně byla stanovena, nelze takový opravný prostředek zamítnout jako opožděně podaný
- pokud chybí údaj o lhůtě k podání opravného prostředku, lze jej podat pouze ve lhůtě stanoveném zákonem (tj. ve lhůtě osmi dnů od doručení jeho písemného vyhotovení)
- okolnost, že poučení vůbec nebylo dáno, nebo že chyběl v poučení údaj o lhůtě k podání opravného prostředku, anebo že bylo podáno nesprávné poučení, že opravný prostředek přípustný není se odrazí v navrácení lhůty dle § 61/1 TrŘ

□ trestní příkaz - § 314e a násl. TrŘ

□ má povahu odsuzujícího rozsudku

□ obligatorní náležitostí je poučení o právu podat opravný prostředek (tj. odpor), včetně upozornění, že v případě, kdy obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení

□ ve vztahu k chybně (ne)uvedené lhůtě - viz. výše

□ při podání odporu se ruší trestní příkaz je nezbytné nařídit hlavní líčení - předchozí právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu není soud vázán

- neplatí zásada zákazu reformace in peius

□ usnesení - § 134 a násl. TrŘ

□ obligatorní náležitostí je poučení o opravném prostředku (tj. stížnosti) - § 141 TrŘ, devolutivní účinek

□ výjimkou je např. § 146a TrŘ - o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce rozhoduje soud

□ možnost autoremedury

□ ve vztahu k chybně (ne)uvedené lhůtě – viz výše

□ konkrétní poučení se liší podle druhu a stupně orgánu, který je vydal

- rozhodnutí sui generis (svého druhu) - opatření o přibrání znalce, příkaz k odnětí věci atd.

- není přípustný opravný prostředek
  - § 157a TrŘ - žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce
  - § 203/3 TrŘ - žádost o přezkoumání předsedy senátu

Děkuji za pozornost

Otázky...???

doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162

E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz